

İCRA DAİRESİ TARAFINDAN VAKTİNDEN EVVEL SATIŞ EARLY SALE BY EXECUTION OFFICE

Tuğçe ARSLANPINAR TAT*

Özet: Temel yargılama ilkelerinin büyük bir kısmı, niteliğine uygun düştüğü ölçüde cebri icra hukuku bakımından da uygulama alanı bulur. Bu bağlamda cebri icra hukuku anlamında etkisini en çok gösteren ilke, tasarruf ilkesi olarak karşımıza çıkar. Tasarruf ilkesinin bir gereği olarak alacaklı, satış talep etme yetkisini elinde bulundurur. Alacaklı satış talep etme yetkisini kullanmadan önce borçlu da bu yetkiyi kullanma hakkına sahiptir. Ancak bazı hallerde icra dairesinin kendiliğinden ve vaktinden önce satış yapabileceği öngörülmüştür. İcra dairesinin kendiliğinden satış yapabileceği hallerde bu yetkiyi kullanması icra takibine hâkim olan tasarruf ilkesi bağlamında istisna teşkil eder. Aynı zamanda bu yetkinin kullanılması için belirli şartların oluşması gerekir. İcra dairesinin kendiliğinden satış yapabilmesini mümkün kılan hallerin uygulanabilmesi için gerekli olan şartlar ve uygulama sebebiyle ortaya çıkabilecek tartışmalı noktalar, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasarruf ilkesi, Satış Talebi, Alacaklı, Kendiliğinden Satış, Vaktinden Önce Satış

Abstract: The majority of the fundamental principles of judging are applied in terms of the compulsory enforcement law, to the extent that they are relevant in nature. Within this context, the principle with the utmost effect in terms of the compulsory execution law is the principle of parties' control. As required by the principle of parties' control, the creditor holds the authority to demand sale. Before the creditor exercises the authority to demand sale, the debtor has right to exercise this authority, as well. However, it is stipulated that in some cases, the execution office may perform sale on its own initiative and ahead of time. In cases that the execution office may perform sale on its own initiative, exercising such authority sets an exception, within the scope of the principle of parties' control that is in effect in execution proceeding. In order to exercise such authority, certain conditions must be met as well. In this study, the conditions required for the execution office to perform sale on its own initiative and controversial issues that may arise due to the practice are addressed.

Keywords: The principle of parties' control, Demand of Sale, Creditor, Sale with Execution Office's Own Initiative, Early Sale

* Arş. Gör., Çağ Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra İflâs Hukuku Anabilim Dalı, tugcearslanpinar@cag.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0327-8150, Makalenin Gönderim Tarihi: 08.07.2020, Kabul Tarihi: 08.07.2020

GİRİŞ

Alacaklının, tahsil edemediği alacağının devlet eliyle tahsilini sağlamak amacıyla başlattığı icra takibinin, alacağa kavuşmak bakımından son halkasını oluşturan ödeme veya paylaşırma işlemlerinden önceki satış işleminde esas kural, talep neticesinde satış işleminin yapılmasıdır. Satış talep edilmesi belirli bir süreye bağlı olup bu süre, taşınır mallar bakımından hacizden itibaren altı ay iken taşınmaz mallar bakımından bir yıldır. Satış işleminin yapılabilmesi için yalnız talep yeterli olmayıp aynı zamanda satış giderlerinin peşin olarak ödenmesi gerekir. Alacaklı veya borçlu, talep ettikleri ve giderleri peşin olarak yatırdıkları takdirde icra dairesi satış işlemini yapar ve borçlunun borcuna yetecek tutarda haczedtiği mal veya haklarını satarak alacağa karşılık teşkil eden tutarda bedeli tahsil etmeye çalışır.

Talep üzerine satışın yanında, İcra ve İflâs Kanunu¹ m.113/2'de yer alan düzenlemeye göre icra müdürünün her zaman kendiliğinden satışa karar verebileceği ancak bunun haczedilen malın kıymeti hızla düşüyorsa veya muhafazası masraflıysa mümkün olabileceği kaleme alınmıştır. Bu hükmün tartışılmaya değer birçok yönü bulunmaktadır. Nitekim, kıymeti süratle düşen veya muhafazası masraflı olan mallardan anlaşılması gerekenin ne olduğu; icra müdürünün bu şekilde satış kararı vermesi halinde giderlerin ne şekilde ödeneceği ve bu satışın ne şekilde yapılacağı; icra müdürünün kendiliğinden satış kararı vermesi hakkında kanunda yer alan "her zaman" ifadesinin nasıl yorumlanması gerektiği gibi sorular akla ilk gelen tartışılması gereken noktalardır. Çalışmamızda icra dairesi tarafından vaktinden önce yapılması mümkün olan satış ele alınacak ve tartışılması gereken noktalar hakkında çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

I. İCRA HUKUKUNDA SATIŞ İŞLEMİ

A. Genel Olarak

Borçlunun borcunu ödememesi halinde alacaklı tarafından başlatılan icra takibi neticesinde haczedilen şeyin para dışında bir mal veya hak olması durumunda,² bu mal veya hakkın icra dairesi tarafından

¹ 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu, Yayımlı Tarihi: 19.06.1932, Sayı: 2128.

² Baki Kuru, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı (El Kitabı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.601.; Hakan Pekcanıtez/Oğuz Atalay/Meral Sungurtekin Özkan/Muhammet Özekes, İcra ve İflâs Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s.355.; Ra-

paraya çevrilmesi ve alacak tutarına karşılık gelen miktarın alacaklıya ödenmesi veya birden fazla alacaklının var olması halindeyse tutarın alacaklılara paylaştırılması öngörülmüştür. İcra ve İflas Kanunu'nda kural olarak açık arttırma usulüyle satış yapılacağı, ancak m.119'da öngörülen istisnai hallerde, taşınır mallar bakımından satışın pazarlık usulüyle yapılmasının da mümkün olduğuna ilişkin düzenleme yer alır.³

Satış işlemi kural olarak, yapılan kesin haciz neticesinde ve talep üzerine icra dairesi tarafından yapılan bir icra takip işlemidir.⁴ Zira satış işlemi, icra organlarınca borçluya karşı yapılan ve takibin ilerlemesini, diğer bir ifadeyle icra takibinin bir sonraki aşamaya geçmesini sağlayan bir işlemdir.⁵ Satış, yalnız alacaklının talebiyle yapılan bir icra takip işlemi olmayıp aynı zamanda borçlu tarafından da talep edilebilir niteliktedir (İİK m.113/1). Bunun yanında, istisnai durumlar hariç olmak üzere, alacaklı veya borçluya satış talep etme yetkisi veren tek haciz türü, kesin haciz olup bu bağlamda ihtiyati haciz ve geçici haciz, alacaklıya veya borçluya satış isteme yetkisi vermez.⁶ Ancak kesin haciz üzerine talep halinde yapılması mümkün olan satışa ilave olarak hem talep üzerine hem de yalnız kesin haczin satış isteme yetkisi vermesine istisna teşkil eden düzenleme, İcra ve İflas Kanunu m.113/2'de yer alır. İlgili hükme göre icra müdürü, kıymeti hızla düşen veya muhafazası masraflı olan malların satılmasına her zaman karar verebilir.

mazan Arslan/Ejder Yılmaz/Sema Taşpınar Ayvaz/Emel Hanağası, İcra ve İflâs Hukuku, 5. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.309.; Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, İcra ve İflâs Hukuku, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.287, 288.; Baki Kuru, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı (Ders Kitabı), Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s.212.

³ İflâs hukuku bağlamında pazarlık suretiyle satış işlemi, taşınır malların yanında alacaklıların bu hususta karar vermeleri halinde taşınmaz mallar bakımından da mümkündür (İİK m.241).

⁴ Bilge Umar, İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İstiklal Matbaası, İzmir, 1973, s.203.; İlhan Postacıoğlu/Sümer Altay, İcra Hukuku Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010, s.527.; Nilüfer Boran Güneysu, "İcra Takip İşlemleri (Takip İşlemi)", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.101, İstanbul, 2012, 31-60, s.36.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes s.55.; Kuru, Ders Kitabı, s.58.; İcra takip işlemi hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Aziz Serkan Arslan, İcra Takip İşlemleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.

⁵ Necmeddin Berkin, Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1970, s.123; Umar, s.190 vd.; Postacıoğlu/Altay, s.527.; Boran Güneysu, s.37 vd.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.55 vd.

⁶ Timuçin Muşul, İcra ve İflas Hukuku Esasları (İcra hukuku), Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2017, s.425.

B. Satış İşleminin Tasarruf İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi

Tasarruf ilkesi,⁷ Hukuk Muhakemeleri Kanunu⁸ m.24'te yer alan temel bir yargılama ilkesi olup tarafların talebi olmaksızın bir dava-
nın açılıp incelenemeyeceğini, bir kimsenin kendi lehine olan davayı
açmaya zorlanamayacağını ve tarafların dava açıldıktan sonra davaya
devam edip etmemek konusunda (tarafların üzerinde serbestçe tasar-
ruf edebilecekleri davalar bakımından) karar merciin kendileri oldu-
ğunu ifade eden kavramdır. Tasarruf ilkesine halihazırda İcra ve İflâs
Kanunu'nda açıkça yer verilmemiş olmakla birlikte bu ilkenin icra hu-
kukunda uygulama alanı bulduğuna şüphe yoktur.⁹ Zira icra huku-
ku yargılama hukukunun devamı olup her iki hukuk dalı da kişilerin
haklarına kavuşmaları amacına hizmet eder.¹⁰

İcra hukukunda tasarruf ilkesinin çeşitli düzenlemelerde kendini
gösterdiği açıktır. Alacaklının alacağını takip konusu yapıp yapmama-
sının kendi tasarrufunda olması; alacaklının takip başlattıktan sonra
bu takibi yalnız kendi rızasıyla geri alabilecek olması;¹¹ icra takip iş-
lemlerinin icra organlarınca yapılabilmesi için birkaç istisna dışında
mutlaka taraf talebinin varlığının şart olması gibi hususlar tasarruf il-
kesinin icra hukukuna da hâkim bir ilke olduğunun göstergesidir.¹²
Aynı şekilde takibin kesinleşmesiyle haciz talep edilmeden icra dairesi
haciz işlemi yapamaz (İİK m.78). Süresi içerisinde haciz talep edilme-
mekle dosyanın işlemiden kaldırılması sonucu doğar ve böylece icra
dairesi, alacaklının talebi olmaksızın kendiliğinden haciz yaparak ta-
kibe devam edemez.

Tasarruf ilkesinin icra hukukunda uygulandığı bir diğer hal ise
satış işlemidir. Satış işlemi, kural olarak alacaklının talebiyle yapılır.¹³

⁷ Tasarruf ilkesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nedim Meriç, Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

⁸ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Yayımlı Tarihi: 04.02.2011, Sayı: 27836.

⁹ Kâmil Yıldırım/Nevhis Deren Yıldırım, İcra ve İflas Hukuku, Beta Basım, İstanbul, 2016, s.4.; Muhammet Özekes, İcra Hukuku'nda Temel Haklar ve İlkeler (Temel Haklar), Adalet Yayınevi Ankara, 2009, s.71.

¹⁰ Özekes, Temel Haklar, Ankara-2009, s. 65-66.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.80.

¹¹ Kuru, El Kitabı, s.208.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.81.

¹² Cebri icra hukukunda tasarruf ilkesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Özekes, Temel Haklar, s.71 vd.

¹³ Kural alacaklının talebiyle satıştır. Alacaklı ve borçlunun haciz aşamasından son-

Aynı şekilde alacaklının satış talep etmemiş olması halinde borçlunun talebiyle de satış yapılabilir (İİK m.113). Bu düzenlemelerden yola çıkarak satış talep etme yetkisi kural olarak alacaklıda, alacaklının talep etmediği durumlarda ise borçluda olduğundan, bu kimseler satış talep edip etmemek konusunda serbesttirler. Ayrıca alacaklıya satış talep ettikten sonra bir defaya mahsus olmak üzere satış talebini geri alma ve hatta kanunen belirlenen altı ay ve bir yıllık süreler içerisinde kalmak kaydıyla bu talebi yenileyebilme hakkı da tanınmıştır. Dolayısıyla kural olarak tarafların talebi olmaksızın icra dairesince satış yapılamaz. Tarafların satış talep edip etmemek konusunda iradelerinin ön planda tutulmuş olması tasarruf ilkesinin bir yansıması olup, taraflarca süresi içerisinde satış talep edilmediği takdirde tarafların iradelerinin, takibin bir sonraki aşamasına geçmemek yönünde olduğunun kabulü gerekir. Satış talep etme yetkisi olan alacaklı ve borçlunun süresi içerisinde satış talep etmemeleri veya süresi içerisinde satış masraf ve giderleri yatırmamaları ya da satış talep edildikten sonra bu talebi geri alıp süre içerisinde yenilememeleri halinde, borçlunun malları üzerindeki haczin kalkması sonucu doğar (İİK m.110). Bu sebeple, İcra ve İflâs Kanunu m.110'da belirtilen hallerde tarafların tasarruf ilkesi gereği sahip oldukları satış talep etme hakkını kullanmamaları halinde, mallar üzerindeki mevcut haczin kalkmasına yönelik bir irade içerisinde olduklarını kabul etmek gerekir.

Tarafların talebiyle icra organlarının harekete geçerek icra takip işlemleri yapması, tasarruf ilkesinin bir alt ilkesi olan taleple bağıllık ilkesinin¹⁴ icra hukukundaki yansıması gibi düşünülebilse de aslında salt tasarruf ilkesinin uygulanmasıdır. Nitekim taleple bağıllık ilkesiyle kastedilen aslında temelde alacaklının talebinden daha fazla miktarda alacak için ya da ilamda yazılı olan şeyden daha farklı bir şey için icra takip işlemlerinin yapılamamasından ibaret olup¹⁵ (HMK

ra anlaşması mümkün olduğundan kendiliğinden satış yapılması, kanuni istisnalar dışında bazı sakıncalara yol açabilir. Berkin, s.302.

¹⁴ Özkes, Temel Haklar, s.75.

¹⁵ "...Somut olayda; borçlu vekiline icraya konulan ilamın kesinleşmeden icraya konulamayacak olan ilamlardan olduğundan söz edilerek, takip dolayısıyla icra müdürlüğüne borçluya ait ... ve ... plakalı araçlar üzerindeki hacizlerin kaldırılmasının talep edildiği mahkemece, "taleple bağıllık ilkesi" dikkate alınmaksızın, talebi aşar şekilde hacizlerin kaldırılması kararı verilmeden takibin iptali kararı verildiği anlaşılmaktadır. O halde mahkemece, borçlunun itirazının, yapılan takipteki hacizlerin kaldırılmasına yönelik olduğu nazara alınarak, sadece taleple

m.26'nın icra hukukundaki görünüm şekli itibariyle) icra organlarının talep üzerine harekete geçip işlem yapması değildir. Talep üzerine icra organlarınca işlem yapılması ile kastedilen tasarruf ilkesinin icra hukukunda uygulanmasıdır ve bu ilke doğrultusunda tarafların iradelerine mümkün olduğunca öncelik verilerek istisnai durumlar hariç tutulmak üzere tarafların iradeleri dışında icra organlarınca kendiliğinden işlem yapılmamasıdır. Satış bakımından tarafların talebiyle bağlılık ilkesinin şu şekilde değerlendirilmesi mümkündür: İcra dairesi tarafların talebi üzerine satış işlemi yaparken, alacaklının alacağına yetecek tutarı elde ettiği takdirde satışı tatil etmeli ve kalan hacizli bir mal varsa¹⁶ artık o malların satışını yapamamalıdır.¹⁷ Bu şekilde satışın tatili, aslında tasarruf ilkesinin bir alt ilkesi olan taleple bağlılık ilkesinin satış işlemine bir yansıması olarak düşünülebilir. Nitekim takip başlatılmasındaki amaç alacaklının talep ettiği alacak tutarının eksiksiz bir şekilde ödenmesi olduğuna göre, icra dairesinin yapacağı satış işlemine alacak tutarından daha fazlası için devam edilmesi, alacaklının talep ettiği alacak tutarından fazlası için satış yapılması anlamına gelir.

C. Satış Talep Etme Yönündeki Taraf Tasarrufunun Süreye Bağlılığı

Başlatılmış olan icra takibinde alacaklının talebiyle satış işlemi yapılması, kanun gereği belirli bir süreye bağlıdır. Bu süre, taşınır mallar bakımından altı ayken taşınmaz mallar bakımından bir yıl olarak öngörülmüştür. Alacaklıya satış talep edebilmek bakımından süre sınırı konulmuş ve alacaklının satış talep etme konusundaki ta-

ilgili karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken, "taleple bağlılık ilkesi" ihlal edilerek, yazılı şekilde hüküm tesisi isabetsizdir..." Y. 12. HD., 29.05.2018 T., 1859 E., 5456 K. Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr.

¹⁶ Alacaklının alacağı karşılandığı halde kalan bir hacizli mal varsa yapılan haciz bakımından, aşkın haciz olarak adlandırılan alacaklının alacağı ve faiz ile masrafların tutarından daha fazlasının haczedilmesi durumunun oluştuğu söylenebilir. Nilüfer Boran Güneysu, "İcra Hukukunda Aşkın Haciz (Aşkın Haciz)", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.4, Ankara, 2016, 25-60, s.27., Aşkın haciz hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Boran Güneysu, Aşkın Haciz, s.25 vd.

¹⁷ "...Borçluya ait 2 ve 3 numaralı dairelerin satış bedeliyle, borç tüm eklentileri ile karşılandığına göre; 5 numaralı dairenin de satışının yapılması İİK'nın 109. maddesi hükmüne aykırıdır..." Y. HGK., 22.06.1994 T., 12-249 E., 426 K., Kaynak: www.kazanci.com.

sarrufu süreyle sınırlandırılmıştır. Alacaklı satış istemek için kendisine tanınan bu süreyi hareketsiz geçirerek takibin bir sonraki safhası olan paraların ödenmesi (paylaştırılması) aşamasına geçilmemesini sağlayabilir¹⁸ ve bu yolla belirlenen süre içerisinde satış talep edilmemiş olması halinde borçlunun malları üzerindeki haciz kalkar. (İİK m.110). Alacaklı, satış için öngörülen süre içerisinde satış talep etmeyerek haczedilen aynı mallar üzerinde satış talep etme hakkını yitirir. Bu şekilde haczin kalkmasından sonra alacaklının iradesi, borçlunun mallarının tekrar haczedilmesi yönünde olmalıdır ve alacaklı tekrar haciz talep etmediği takdirde takip derdest kalmakla birlikte dosyaya ilişkin işlem yapılmaz.

Alacaklının, hacze dayanarak süresi içerisinde satış talep etmesinin yanı sıra satış talep etmekle birlikte masrafların on beş gün içerisinde depo edilmemesi halinde ya da alacaklının tasarruf ilkesine dayanarak satış talebini geri alıp satış için belirlenen sürelerde satış talebinin yenilenmemesi halinde de borçlunun malları üzerindeki haczin kalkması sonucu doğar. Dolayısıyla alacaklının tasarrufunu yalnız süresi içerisinde satış talep etmemekle değil ayrıca icra müdürü tarafından belirtilen bedeli yatırmamakla ya da geri aldığı

¹⁸ İcra ve İflas Kanunu m.107 gereğince birden fazla alacaklının var olması durumunda her alacaklı mensup olduğu derece namına satış talep edebileceğinden, alacaklılardan birisi satış için belirlenen süreyi hareketsiz geçirmiş olsa dahi diğer alacaklılar süresi içerisinde satış talep etmekle takibin bir sonraki aşamaya geçmesini sağlayabilirler. "...İİK'nın 107. maddesinde; 'Her alacaklı, mensup olduğu derece namına satış talebinde bulunabilir' hükmüne yer verilmiştir. Anılan yasal düzenleme uyarınca, aynı dereceye dahil alacaklılardan birinin satış istemesi halinde, aynı derecede yer alan diğer alacaklıların ayrıca satış talep etmesine gerek kalmaz. Böyle bir durumda, aynı derecede yer alan alacaklılardan biri, haczettirdiği malların satışı isteminde bulunduğu zaman, haczedilen mallardan, sadece satış talep eden alacaklının alacağını karşılayacak miktar satılmaz. Zira, alacaklının satış talebinden, İİK'nın 107. maddesi gereğince, aynı dereceye mensup diğer alacaklılar da istifade edeceğinden, bu alacaklıların da alacağını karşılayacak miktardaki malların satışına gidilir. Başka bir ifadeyle, haczedilen bir veya birkaç malın satılması, satış isteyen alacaklının alacağını tatmine yeterli olsa bile, satışa son verilmeyip aynı derecede yer alan diğer alacaklıların alacağı karşılanıncaya kadar satışa devam edilir. Öte yandan, alacaklıların aynı derecede yer alıp almadıkları, İİK'nın 100. maddesine göre belirlenir. İİK'nın 100. maddesi uyarınca, hacze iştirak imkanının mümkün bulunması halinde, aynı dereceye mensup olma sağlanır..." Y. 12. HD., 24.01.2017 T., 17991 E., 894 K., Kaynak: karararama.yargitay.gov.tr.; Yıldırım/Deren Yıldırım, s.211., dn.3. İnceleme konumuzun kapsamı dışında kaldığı için aynı derece namına satışa ilişkin daha fazla açıklamaya çalışmamızda yer verilmeyecektir.

satış talebini yenilememekle de kullanması mümkündür. Sonuç yine haczin kalkması olarak ortaya çıkar ve alacaklının takibe ilişkin tasarrufuyla gerçekleştireceği sonraki işlem, haciz talep etmek yönünde olur.

Kural satışın alacaklı tarafından talep edilmesi olmakla birlikte, alacaklı satış talep etmeden önce borçlunun talebiyle de satış yapılabilmesi mümkündür (İİK m.113/1). Tasarruf ilkesi bağlamında talep üzerine satış hususunda borçlunun, alacaklıdan daha kısıtlı bir hareket alanı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Zira hem kanunda öngörülen satış süresi içerisinde hem de ancak alacaklının bu süre içerisinde satış talep etmesinden önce borçlunun satış talep edilebilecek olması, borçlunun tasarruf ilkesi bağlamında daha sınırlı bir satış isteme yetkisine sahip olduğunu gösterir.¹⁹

Tasarruf ilkesi gereği alacaklı ve borçlunun talebiyle satışın ve bu satışın süreye bağlılığının bir istisnasını, İcra ve İflâs Kanunu m.113/2’de yer alan icra dairesince vaktinden önce ve kendiliğinden yapılan satış oluşturur. Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde icra dairesi tarafından vaktinden evvel ve kendiliğinden yapılacak satış ele alınacaktır.

II. İCRA DAİRESİNİN KENDİLİĞİNDEN SATIŞ YAPMASI

A. Genel Olarak

İcra takibinde satış işleminin yapılabilmesinin kural olarak tarafların talebiyle mümkün olduğundan yukarıda bahsetmiştik. Tarafların talebi dışında satış işleminin mümkün olduğu durum, icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılabileceğine ilişkin İİK m.113/2’de yer alan düzenlemedir. Nitekim bu hükme göre icra müdürü, kıymeti hızla düşen ve muhafazası masraflı olan mallar bakımından satışın yapılmasına her zaman karar verebilir. İlerleyen başlıklar altında icra dairesi tarafından bu hükme dayalı olarak satış yapılmasının tartışılması gereken yönleri ele alınacaktır.

¹⁹ Konumuzun kapsamı dışında kaldığı için borçlunun talebiyle satışa ilişkin daha fazla açıklamaya çalışmamız içerisinde yer verilmeyecektir.

B. Alacaklı ile Borçlu Menfaatine Hizmet Etmesi

Kural olarak tarafların tasarrufuyla gerçekleşen satış işlemine, icra dairesi tarafından kendiliğinden yapılabilecek satışın istisna getirdiğini söylemek yanlış olmaz.²⁰ Ancak icra dairesinin satış kararını kendiliğinden alarak satış işlemi yapabilmesi her durumda mümkün olmaz. Bu sebeple tarafların tasarrufuna ilişkin geçerli olan ilkenin çok geniş bir istinası olduğundan bahsedilemez. Nitekim icra dairesi kendiliğinden satış yetkisini yalnız kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların haczedilmiş olması halinde kullanabilir. Haczedilen mallar kıymetleri hızla düşmediği veya muhafaza masrafları fazla olmadığı takdirde icra dairesi tarafından kendiliğinden satışa konu edilemez. İcra dairesinin bu yetkisi aynı zamanda satış talep etmeyen alacaklı ve borçlunun menfaatlerini korumak bakımından önem taşır.²¹ Zira kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların satışı çabuk bir şekilde yapılarak hem alacaklının alacağının tamamına veya bir bölümüne kavuşması sağlanır hem de malların değerinin altında satışı engellenerek borçlunun borcunun tamamının veya bir kısmının ödenmesi sağlanır. Kıymeti hızla düşen ya da muhafaza masrafları fazla olan malların satışı alacaklı veya borçlunun tasarrufuna bırakıldığı takdirde, paraya çevirme işlemlerinin zaman alabilmesi muhtemel olduğundan, satış yapmak suretiyle elde edilecek menfaat, ihtiyaçlara hiç veya gereği gibi cevap verebilecek nitelikte olmama tehlikesini taşıyabilir.

C. Her Zaman Başvurulmasının Taşındığı Anlam

İcra dairesi tarafından kendiliğinden yapılan satış aynı zamanda süre bakımından da taraf tasarrufuna bir istisna getirmektedir. İcra dairesi bu satışı her zaman yapabilir (İİK m.113/2). Buradaki her zaman ifadesinin nasıl yorumlanacağı sorusu akla gelebilir. Öncelikle icra dairesinin kendiliğinden satış işlemini yapabilmesi için malların hacze-

²⁰ İcra ve İflas Kanunu m.113/2'nin icra organlarının kendiliğinden harekete geçtiği bir hal olduğuna ve icra organlarının kendiliğinden harekete geçtiği diğer hallere ilişkin bkz. Özkes, Temel Haklar, s.75.

²¹ Pınar Çiftçi, İcra Hukukunda Menfaat Dengesi (Menfaat Dengesi), Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s.314.

dilmiş olması gerekir (aşağıda değinileceği üzere haczin kesin haciz olması zorunluluğu yoktur). Haczedilen malların icra dairesi tarafından kendiliğinden satılması ise satış isteme süresi içerisinde gerçekleştirilmelidir. Zira satış talep etme süresi dolduğu takdirde mallar üzerindeki haczin kalkması sonucu doğacağından icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılması mümkün olmaz.²² Dolayısıyla kanunda yer alan “her zaman” ifadesi, tarafların satış talep edebilecekleri süreyle sınırlı olarak yorumlanmalıdır. Belirtmek gerekir ki ihtiyati hacizde tamamlayan merasim yerine getirilmediği takdirde haciz kalkacağından, bundan sonra icra dairesinin kendiliğinden satış yapması mümkün olmaz.

Satış alacaklı tarafından talep edilip bu talep, geri alınmışsa talebin geri alınmasından sonra ve satış isteme süresi içerisinde kalmak suretiyle icra dairesi tarafından kendiliğinden satış kararı verilmesi mümkündür. Ancak alacaklı satış talep etmiş ve belirlenen giderlerin ödenmesi için kendisine on beş günlük bir süre verilmişse, bu on beş günlük süre içerisinde giderlerin depo edilip edilmeyeceği konusunda belirsizlik mevcut olduğundan, o süre içerisinde icra dairesi tarafından kendiliğinden satış kararı alınabilir mi sorusu akla gelebilir. Zira alacaklı, satış talep etmekle bu yöndeki tasarrufunu kullanmıştır fakat kendisine verilen masrafları depo etmeye ilişkin sürede olumlu yönde davranıp davranmayacağına ilişkin belirsizlik, hali hazırda sona ermiş değildir. Burada var olan belirsizliğe rağmen icra dairesi, İİK m.113/2’de belirtilen şartların mevcut olması durumunda kendiliğinden satış yapabilmelidir. İcra dairesi, haczedilmiş olan taşınır malların depo süresi içerisinde satılması halinde sürenin sonunda elde edilecek tutardan daha fazlasının elde edilebileceği veya depo süresinin sonuna kadar beklenmesi halinde haczedilen maldan elde edilecek satış tutarının önemli derecede düşük olacağı (ya da satış tutarı elde edemeyeceği) sonucunun doğacağı kanaatine varırsa kendiliğinden satış yapabilmelidir. Böylece belirsizliği içinde barındıran masrafların depo edilmesine ilişkin sürede tarafların menfaati korunmuş olur.

²² Mine Erturgut, İcra ve İflas Hukukunda Menkullerin Paraya Çevrilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2000, s.185.

D. Taşınır Mallara Özgü Bir Yol Olması

İcra dairesinin kendiliğinden yapacağı satış yalnız taşınır mallara özgü bir yoldur. Zira bu yol, İcra ve İflâs Kanunu'nun Taşınır malların satışına ilişkin m.112 ilâ 122. maddeleri arasında yer alır ve taşınmazların satışına ilişkin m.123 vd. hükümlerde, icra dairesince kendiliğinden satış yapılabilecek hallere atıf yoktur. Taşınmazların satışında kural yalnız talep üzerine satış olmakla birlikte istisnai hallerde icra dairesince satış yapılabilir.²³ İcra dairesinin yapacağı bu kendiliğinden satışı, tamamlama haczi neticesinde yapılan satış bakımından mümkün olup, İİK m.113/2'nin uygulanmasında ortaya çıkmaz. Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan mallar bakımından kendiliğinden satış düşünüldüğünde bu yolun nitelik itibarıyla taşınmazlara ilişkin uygulanması da çok mümkün görünmemektedir. Zira taşınmaz malın muhafazasından bahsedilemeyeceği gibi kıymetinin hızla düşmesi de söz konusu olmaz. Dolayısıyla hem İcra ve İflâs Kanunu'nun düzenlenişi itibarıyla hem de taşınmaz malların niteliği bakımından düşünüldüğünde, İİK m.113/2 gereğince icra dairesi tarafından kendiliğinden satışı yapılacak mallar yalnız taşınır mallarla sınırlıdır.

Taşınır mal kavramından anlaşılması gerekenin ne olduğu konusunda bize yol gösterecek olan hüküm Türk Medeni Kanunu²⁴ m.762'dir. Bu hükme göre taşınır mal, nitelik olarak taşınması mümkün olan maddi şeyler ve edinmeye elverişli olan, taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen şeylerdir. Malın özüne zarar vermeksizin bir yerden başka bir yere kendi gücüyle veya dışardan alınacak destekle taşınabilen bir mal taşınır mal olup,²⁵ bu malların icra dairesi tarafından kendiliğinden satışının yapılması, İİK m.113/2'de belirtilen şartlar dahilinde mümkündür. İcra ve iflas hukuku anlamında para, banknot, hamiline yazılı senet, poliçe ve sair ciro su kabil senet, altın, gümüş

²³ İstisnalar hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Elif Kısmet Aslan, İcra ve İflas Hukukunda Taşınmaz Malların Açık Arttırma Yoluyla Paraya Çevrilmesi, Güncel Yayınevi, İzmir, 2004, s.37 vd.; Tamamlama haczi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Nedim Meriç, Türk- İsviçre İcra Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015, s.82 vd.

²⁴ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, Yayımlı Tarihi: 08.12.2001, Sayı: 24607.

²⁵ Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay-Özdemir, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018, s.740.

gibi kıymetli şeyler; Borçlunun üçüncü kişilerdeki hak ve alacakları; gemiler²⁶, taşınır hükmündedir (İİK m.88; m.106; m.23/son).²⁷ Ayrıca icra ve iflas hukuku anlamında taşınır malları, taşınmaz olmayan, tapu siciline taşınmaz olarak kaydedilmeyen ve diğer kanunlarda da taşınmaz olduğu belirtilmeyen bütün mal ve haklar olarak kabul etmek de mümkündür.²⁸ Taşınır mal olarak kabul edilebilir nitelikte olan tüm malların, İİK m.113/2 gereğince icra dairesi tarafından kendiliğinden satışa konu edilebilmesi mümkün olup bu hususta asıl dikkat edilmesi gereken şey, taşınır malın, İİK m.113/2'de belirtilen şartlara uygun olup olmamasıdır. İİK m.113/2 gereğince satışı mümkün olan taşınır malların taşınması gereken özelliklere ilerleyen başlıklar altında değinilecektir.

E. Haczin Bütün Türleri Bakımından Uygulanması

İcra hukukunda satış isteme yetkisini veren tek haciz türü kesin haciz olup itirazın geçici kaldırılması neticesinde talep edilen geçici haciz ile doğmuş veya doğabilecek bir para alacağının güvence altına

²⁶ İcra ve İflâs Kanunu m.23/son'da açıkça öngörülen istisnalar dışında, bayrağına ve bir sicile kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın bütün gemiler hakkında İcra ve İflâs Kanunu'nun taşınırlara ilişkin hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. İİK m.136'da sicile kayıtlı bütün gemilerin satışı bakımından taşınmaz hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla sicile kayıtlı olmayan gemiler hakkında taşınır mallara ilişkin satış hükümleri uygulanacaktır.; Burada ayrıca, gemiler bakımından Türk Ticaret Kanunu m.1386'ya değinmekte fayda vardır. "Gemilerin kıymeti hızla düşerse veya korunmaları fazla masraflı olursa ve bu durum, özellikle yeni gemi alacaklarının doğmasına veya sayılarının artmasına yol açarsa, icra müdürü veya alacaklı, ihtiyaten veya kesin olarak haczedilmiş Türk veya yabancı bayraklı geminin vaktinden evvel satılması için icra mahkemesine başvurabilir. İcra mahkemesi, dosyadan anlaşılan ilgililerin görüşünü aldıktan sonra bu hususu karara bağlar. Ayrıca, gemi veya içindeki eşya; insan, eşya ve çevre güvenliği açısından tehlike gösterirse, icra müdürü veya liman başkanı, ihtiyaten veya kesin olarak haczedilmiş Türk veya yabancı bayraklı geminin vaktinden evvel satılması için icra mahkemesine başvurabilir." Bu düzenlemeyle gemilerin hangi hallerde vaktinden evvel satılacağı belirtilmiştir. Vaktinden evvel satışlarda gemiler bakımından getirilen özel düzenlemeye göre bu hususta talep yetkisi icra müdürü veya alacaklı; icra müdürü veya liman başkanında olup, karar verme yetkisi ise icra mahkemesindedir. Bu yönüyle düzenleme İİK m.113/2'den ayrılmaktadır. Gemilerin vaktinden evvel satışına ilişkin hüküm başlı başına bir çalışmanın konusunu teşkil edecek nitelikte olup bu hususta daha fazla açıklamaya çalışmamızda yer verilmeyecektir.

²⁷ Taşınır malların kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erturgut, s.21 vd.

²⁸ Erturgut, s.29.

alınması amacıyla uygulanan ihtiyati haciz,²⁹ taraflara satış isteme yetkisi vermez (İİK. m.108).³⁰ Ancak geçici haciz ve ihtiyati haczin varlığı halinde borçluya ait malların satışını mümkün kılan hal, icra dairesi tarafından vaktinden önce kendiliğinden satış yapılabileceği haldir. Kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan mallar bakımından ihtiyati haciz ve geçici haciz halinde icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılması bir zorunluluk arz etmeyip icra dairesinin bu hususta takdir yetkisi vardır.³¹ Ancak icra dairesi bu hususta takdir yetkisini kullanırken dikkatli olmalı ve haczedilen taşınır malların kıymetinin hızla düştüğünü veya muhafaza masraflarının fazla olduğunu tespit ettiği takdirde yetkisini mümkün olduğunca çabuk ve olumlu yönde kullanmalıdır. Zira taraf menfaatlerini gözetmek bakımından kendisine yüklenen yükümlülüğün bir görünüm şekli olan vaktinden evvel kendiliğinden satış yetkisi, icra dairesine takdir yetkisi tanımakla birlikte bu takdir yetkisinin kullanılmayarak gerekenin yapılmaması, icra takibi yapılmakla amaçlanan alacaklının alacağına kavuşmasına engel teşkil etmesi sonucunu doğurabilir.

İcra dairesi tarafından geçici haciz ve ihtiyati haciz durumlarında satış yapılmasının sebebi, kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların satışının, haczin kesin hacze dönüşmesinden sonraki bir döneme bırakılması halinde, satıştan elde edilecek bedelin taraflara bir fayda sağlamayacağı ve taraf menfaatlerine uygun olmayacağı düşüncesidir.³² Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan mallar dışındaki malların haczedilmesi halindeyse hem ihtiyati hacizde hem de geçici hacizde satış yapılması ancak bu hacizlerin kesin hacze dönüşmesi halinde mümkün olur.

Eğer geçici haciz veya ihtiyati haciz borçlunun kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan mallarının yanında aynı zamanda bu özellikleri taşımayan başka malları üzerinde de uygulanmışsa o takdirde yalnız kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan

²⁹ Muhammet Özkes, İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz (İhtiyati Haciz), Seçkin Kitabevi, Ankara, 1999, s.12.

³⁰ Hem geçici haciz hem de ihtiyati haciz bakımından hangi gerekçelerle satışa imkân verilmediği hakkında bkz. Özkes, İhtiyati Haciz, s.274.

³¹ Erturgut, s.44.; Volkan Özçelik, İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.323-324.

³² Erturgut, s.44.

taşınır malların icra dairesince kendiliğinden satışı yapılır ancak diğer malların satışı mümkün olmaz. Burada icra dairesi tarafından dikkat edilmesi gereken husus, borçlunun haczedilen kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan mallarıyla diğer mallarının ekonomik bütünlük arz ediyor olması halidir. Bu durumda icra dairesi, borçlunun kıymeti hızla düşen ve muhafazası masraflı olan taşınır mallarıyla ticari ve ekonomik bütünlük arzeden ya da bir bütün halinde satıldığı takdirde daha yüksek gelir elde edebileceği anlaşılan mal ve hakları³³ ayırmamalı, bunların satışına ilişkin kararı birlikte vermelidir. Aksi halde icra dairesi tarafından verilecek kendiliğinden satış kararı ile hedeflenen sonuca gereği gibi ulaşılamaz ve taraf menfaatlerinin yeterince korunması söz konusu olmaz. Zira ticari ve ekonomik bütünlük gösteren mallardan elde edilecek en üst fayda, yalnız bu malların birlikte satılması halinde söz konusu olur.

İcra dairesi İİK m.113/2'deki hallerin var olduğu durumlarda kendiliğinden satış yaptığı takdirde paraların ödenmesi veya birden fazla alacaklının var olduğu durumlarda paraların paylaşılması aşamalarına hemen geçemez. Zira hem geçici haczin hem de ihtiyati haczin kesin hacze dönüşüp dönüşmeyeceğine ve takibin alacaklı/alacaklılar lehine sonuçlanıp sonuçlanmayacağına ilişkin belirsizlik devam eder ve bu belirsizlik sebebiyle haczin kesinleşmesini beklemek gerekir. Bu durumda ihtiyaten veya geçici olarak haczedilen malların satışından elde edilen bedel üzerinde hacizler devam eder.³⁴ Satıştan edilen bedelin nasıl değerlendirileceğine ilişkin Kanunda özel bir hüküm bulunmaz.³⁵ İİK m. 138 f. sona göre paylaşırma da henüz yapılamaz. Çünkü henüz paylaşırma aşamasına geçilmemiştir. Borçlu, itirazın geçici

³³ İnceleme konumuzun kapsamı dışında kaldığı için ticari ve ekonomik bütünlük arz eden ya da bir bütün halinde satıldığı takdirde daha yüksek gelir elde edileceği anlaşılan mal ve hakların satışına ilişkin daha fazla açıklamaya çalışmamızda yer verilmemiştir.

³⁴ Satış yapılır yapılmaz alacaklıya/alacaklılara ödeme yapılmayacağına ilişkin bkz. Erturgut, s.44.

³⁵ Türk Ticaret Kanunu m.1386'da gemilerin vaktinden evvel satışı halinde paranın paylaşılması aşamasına gelinceye kadar nemalandırılmasına ilişkin özel bir düzenleme mevcuttur. Ancak benzer bir düzenlemeye İcra ve İflâs Kanunu'nda yer verilmemiştir. İcra ve İflâs Kânunu anlamında yapılacak vaktinden evvel satış bakımından da satıştan elde edilen tutarın, paylaşırma aşamasına nemalandırılması düşünülebilir. Bu sayede paylaştırmaya kadar geçecek süre boyunca satıştan elde edilen tutar nemalandırılacağı için alacaklıyla borçlunun menfaatleri korunmuş olur.

kaldırılması kararı ardından süresi içerisinde borçtan kurtulma davası açmazsa veya açtığı borçtan kurtulma davası hakkında genel mahkeme tarafından ret kararı verilirse o takdirde geçici haciz; borçlu ihtiyati haciz kararından sonra aleyhinde başlatılacak takip veya açılacak dava neticesinde başarısız olursa o halde de ihtiyati haciz kesin hacze dönüşür. Bu şekilde geçici ve ihtiyati haczin kesin hacze dönüşmesi halinde artık icra dairesi, kendiliğinden yaptığı satış neticesinde elde ettiği bedeli alacaklı/ alacaklılara öder/ paylaşır. Bu durumda borçlunun diğer mallarının satılması uzun sürebileceğinden duruma göre icra dairesi tarafından İİK m. 113 f.2 kapsamında satılan malların satış bedeli alacaklılara İİK m. 138 f.1 kapsamında avans olarak dağıtılır.

F. Hukuki Niteliği

İcra dairesi tarafından vaktinden evvel kendiliğinden yapılacak satışın hukuki niteliğinin ne olduğunun belirlenmesi için öncelikle bu işlemin icra takip işlemi olup olmadığını³⁶ ve icra takip işleminin unsurlarını taşıyıp taşımadığını değerlendirmek gerekir. Bu değerlendirmeyi yaparken ise icra dairesi tarafından kendiliğinden yapılan satış işlemi, icra takip işlemi olmanın özellikleri³⁷ bakımından tek tek incelenmelidir. Öncelikle belirtmek gerekir ki bir işlemin icra takip işlemi sayılabilmesi için taraf talebi üzerine yapılmış olması varlığı gereken bir şart değildir. Başka bir deyişle İcra ve İflâs Kanunu'nda yer alan düzenlemelerin, icra takip işlemlerinin talep üzerine yapılması yönünde olduğu görülse de icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılabileceği hallerde olduğu gibi bu kural mutlak değildir.

Vaktinden önce yapılacak bu satış işlemi, icra organları vasıtasıyla borçluya karşı yapılan bir işlem olma özelliğini taşır. Ancak icra dairesi tarafından yapılan bu işlemin takibi ilerletici nitelikte olup olmadığını tartışmak gerekir. Taşınır malların haczinden sonra, malların kıymetinin hızla düşmesi veya muhafaza masraflarının fazla olmasından bahisle kendiliğinden satış kararı verilmesi ve satışın gerçekleştirilmesi, takibi bir sonraki aşamaya geçirmek konusunda icra dairesine derhal

³⁶ Pazarlık suretiyle satışın bir cebri takip işlemi olduğu yönünde bkz. Seda Öz-mumcu, Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s.73.

³⁷ Umar, s.190 vd.; Timuçin Muşul, İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet (Şikâyet), Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s.61.; Boran Güneysu, s.37 vd.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.55.

bir yetki vermez. Zira taraf iradelerinin takibin sonraki aşamaya geçilmesi yönünde kullanılıp kullanılmayacağı kesin değildir. Alacalı veya borçlu, satış isteme süresi içerisinde satış talep etmedikleri takdirde mallar üzerindeki haciz kalkar (İİK m.110). Bu noktada icra dairesi tarafından kendiliğinden yapılan satışla amaçlanan, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan mallar satılarak her iki tarafın da menfaatlerini korumak, malvarlığında oluşabilecek değer kaybının ve zararın önlenmesini sağlamaktır. İcra dairesi kendiliğinden ve vaktinden evvel satışı gerçekleştirerek hem devam etmesi muhtemel takibin sonucunu kısmen veya tamamen koruma altına alır; hem de haczin kalkması halinde tarafların en az zararla bu durumdan etkilenmesini sağlar. Bu sebeple icra dairesi kendiliğinden satış yaptığında satış bedelini, taraflarca satış talep etme süresi içerisinde bekletmelidir ve bu süre içerisinde, taraf iradeleri takibe devam etmek yönünde olduğu takdirde takibin bir sonraki aşamaya geçtiğini kabul etmek gerekir. Takibe devam edildiğinde ve bir sonraki aşamaya geçildiğinde, icra dairesi tarafından vaktinden evvel yapılan satışın, icra takip işlemi olma özelliği taşıdığı konusunda bir şüphe kalmaz. Ancak taraflar iradelerini, takibe devam etmek yönünde kullanmadıkları takdirde, icra dairesinin vaktinden evvel yaptığı satış, taraf menfaatlerini korumak için alınmış bir tedbir olur ve takibi bir sonraki aşamaya geçirme unsurundan yoksun olduğu için icra takip işlemi olarak nitelendirilemez. Burada icra dairesinin taşınır malların satışını sağlayarak yapmış olduğu işlemi, taraf menfaatlerini korumak amacıyla aldığı bir tedbir olarak nitelendirmek gerekir. Hacedilen malların bir kısmının vaktinden evvel satıldığı durumlarda bu husus daha belirgindir.

III. VAKTİNDEN EVVEL KENDİLİĞİNDEN SATIŞIN ŞARTLARI

A. Hacedilen Mallar Hakkında Satış Talebinde Bulunulmamış Olması

Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan taşınır malların icra dairesi tarafından vaktinden evvel kendiliğinden satılabilmesi için satışı yapılacak taşınır malların öncelikle, hacedilmiş olması şarttır. Bir icra takibinde satış işleminin yapılabilmesi için, takibin temel aşaması olan haczin gerçekleşmesi gerekir.³⁸

³⁸ Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde ve iflas yoluyla takiplerde haciz aşaması bulunmaz.

Yukarıda belirttiğimiz üzere icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılması imkânını veren haciz kesin bir haciz olabileceği gibi, geçici veya ihtiyati haciz de olabilir. Ayrıca tek başına haciz işleminin yapılmış olması, başka bir ifadeyle taşınır mallara hukuken el koyulmuş olması, yeterli olup³⁹ bu mallara muhafaza tedbiri uygulanmamış olması kendiliğinden satışa engel değildir. İcra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılacak taşınır mallar nitelik itibariyle İİK m.88/1 gereğince icra dairesi tarafından muhafaza edilmesi zorunlu şeyler kapsamında olmadığı için, alacaklının rızasıyla borçlunun yedinde; üçüncü kişinin rızasıyla üçüncü kişinin yedinde bulunabilir. Bu durum, vaktinden evvel satış bakımından önem taşımaz. Vaktinden evvel kendiliğinden satış yapılabilmesi için kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan hacizli taşınır malların satışının, kural olarak, talep edilmemiş olması gerekir. Alacaklı veya borçlu satış talebinde bulunmuşsa o takdirde yapılacak satış icra dairesi tarafından kendiliğinden satış değil taraf talebi üzerine gerçekleştirilecek bir satış olur.

İcra dairesinin kendiliğinden vaktinden evvel satış yapabilmesi için kural olarak taraflarca satış talep edilmemiş olması gerekse de alacaklının satış talep edip henüz satış masraflarını ödememesi durumu bu kuraldan ayrı değerlendirilmelidir. Alacaklı tarafından satış talebinde bulunulmuş ancak henüz satış masrafları ödenmemişse, alacaklıya masrafların ödenmesi için verilmiş olan on beş günlük depo süresi içerisinde ve henüz masraflar yatırılmadan, malın kıymetinin hızla düşmekte olduğu veya muhafaza masraflarının fazla olduğu tespit edilirse, icra dairesi tarafından vaktinden evvel satış yapılması, taraf menfaatlerinin korunarak icra takibinin başarıyla sonuçlanması bakımından önem taşır. Burada aslında alacaklı satış talebinde bulunmuştur ancak masrafları henüz ödemediği için satış yapılamamıştır. İcra dairesi tarafından bu durumda satış yapılmasını esasen kendiliğinden satıştan ziyade vaktinden önce satış olarak değerlendirmekte bir sakınca yoktur. Zira alacaklı satış talep etmekle bu yöndeki tasarrufunu kullanmıştır⁴⁰ ve fakat icra dairesi, masraflar karşılanmadan önce satı-

³⁹ Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.298.

⁴⁰ Yargıtay'ın, satış talebinin tek başına bir anlam ifade etmediği, satış masrafları karşılanmadığı sürece satış talep edilmiş sayılmayacağı şeklinde kararları vardır. Böyle bir durumun kabul edilmesi halinde alacaklının satış talebi, satış masraf-

şısı gerçekleştirerek oluşabilecek sakıncalı durumları önleme gayesiyle hareket eder.

Alacaklı satış talep etmiş ve süresi içerisinde satış masraflarını yatırmış; İcra dairesi tarafından satış işlemlerine de başlanmış ancak bu aşamada, taşınır malın kıymeti hızla düşmeye başlamış ya da muhafaza masrafları fazlalaşmış olabilir. Bu durumda icra dairesi, alacaklının talebi üzerine gerçekleştirdiği işlemleri, yani örneğin açık arttırma usulünün zaman alacak işlemlerini yapmayarak acele bir şekilde kendiliğinden satışı gerçekleştirebilmelidir. Bu yolla taraf menfaatlerine uygun bir şekilde satış işlemleri gerçekleştirilmiş olur.

B. Satışın Yapılmak İstenen Taşınır Malın Kıymetinin Hızla Düşüyor veya Muhafaza Masraflarının Fazla Olması

İcra dairesinin vaktinden evvel kendiliğinden satış yapabilmesi, yalnız kıymeti süratle düşen ve muhafaza masrafları fazla olan taşınır mallar bakımından mümkündür.⁴¹ Bu mallar dışında icra dairesinin kendiliğinden satış yetkisini kullanması mümkün değildir. Taşınır malların kıymetinin süratle düşmesi veya muhafazasının fazla masraflı olması vaktinden evvel kendiliğinden satış için gerekli olmakla birlikte bu şartların her ikisi birlikte var olabileceği gibi ayrı ayrı da gerçekleşebilir.⁴² İİK m.113/2 kapsamında belirtilen her iki halin de ortak yönleri, vaktinden evvel kendiliğinden satışın yapılması halinde

ları karşılanmadığı sürece geçerli olmadığından icra dairesi, vaktinden evvel ve kendiliğinden satış kararını, İİK m.113/2'deki şartların varlığı halinde alabilir." ... Öte yandan, İİK'nın 59/1. maddesinde yer alan yasal düzenleme karşısında, süresindeki satış talebine dair olarak satış avansı yatırıldığına dair dosya içerisinde herhangi bir belge bulunmadığından ortada geçerli bir satış talebinden söz edilemez..." Y. 12. HD., 16.02.2015 T., 210 E., 2691 K., Kaynak: www.kazanci.com.

⁴¹ İsviçre İcra ve İflas Kanunu m.124'te bakımı masraflı olan malların satışının da icra dairesi tarafından kendiliğinden yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda, malın değeri ile malın bakımı için yapılacak masraf arasında açık orantısızlık varsa icra dairesi kendiliğinden satış gerçekleştirebilir. Schlegel/Zopfl, s.761.; Bakım maliyeti satış konu olan malların örneğin, hayvanların beslenmesi ve bakımı, uçak, makine veya diğer teknik ekipmanların, otomobillerin bakımı, uygun şekilde korunması ve yönetimi için gerekli olan tüm mali giderler olup bunlar zaman zaman muhafaza masraflarından ayırt edilmesi zor giderler olabilir. Adrian Staehelin/ Thomas Bauer/Daniel Staehlin, Basler Kommentar Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs I, Helbing&Lichtenhahn Verlag, Basel, 2010, s.1146.

⁴² Roger Schlegel/Markus Zopfl, Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Schulthess Juristische Medien AG, Zurich, 2017, s.761.

elde edilecek gelirin tarafların menfaatine önemli ölçüde hizmet etmesidir.⁴³ İcra dairesinin kendiliğinden satış yapması bakımından önemli olan, normal prosedür içerisinde, başka bir deyişle tarafların talebi üzerine bu malların satışının yapılması halinde elde edilecek miktarın icra dairesinin kendiliğinden satış yapması halinde elde edilecek miktardan gerçek anlamda daha az olmasıdır.⁴⁴

Taşınır malın kıymetinin hızla düşüyor olmasından anlaşılması gereken esasen, malın olağan seyrinde ve dışardan bir müdahale olmaksızın değerinin kendiliğinden düşüyor olmasıdır.⁴⁵ Eğer icra dairesi satış için tarafların talebini beklerse taraflar satış talep ettiklerinde malların kıymeti düştüğünden satışının yapılması imkânı kalmayabilir.⁴⁶ Nitekim bu malların kullanım süreleri dolabilir ya da mallar tazelikliğini yitirebilir. Kıymeti hızla düşen mallara örnek olarak⁴⁷ raf ömrü kısa süreli olan ürünler, kesilmiş ve toprağa bağlı olmayan çiçekler, dekoratif bitkiler, sebze- meyveler, et ve et ürünleri, balık gibi şeyler verilebilir.

Belirtmek gerekir ki icra dairesinin kendiliğinden satış yetkisinin kullanılabilmesi için malın değerinin tamamen ortadan kalkması veya tamamen bozulması gerekmez, değerdeki kısmi kayıplar ve keskin düşüş⁴⁸ bu yetkinin kullanılması için yeterlidir.⁴⁹

Taşınır malın muhafaza masrafı fazlaysa da icra müdürü kendiliğinden satış yapabilir. Malın muhafazasının masraflı olmasından kastedilen, muhafaza masraflarının fazla olmasıdır. Zira her muhafaza altına alınan mal bakımından muhakkak bir masraf yapılacaktır. Ancak yapılacak her masraf, icra dairesine kendiliğinden vaktinden evvel satış yapma yetkisini vermez. Muhafaza masrafı, esasen taşınır malların muhafaza tedbiri uygulanarak bir yerde saklanması halinde yapılacak finansal giderlerdir.⁵⁰ Taşınır malın niteliğine göre muhafazasının fazla masraflı olup olmadığı farklılık gösterir. Bu bağlamda örneğin soğuk

⁴³ Schlegel/Zopf, s.761.

⁴⁴ Staehelin/Bauer/Staehlin, s.1144.; Schlegel/Zopf, s.761.

⁴⁵ Staehelin/Bauer/Staehlin, s.1145.

⁴⁶ Schlegel/Zopf, s.761.

⁴⁷ Staehelin/Bauer/Staehlin, s.1145.; Özmumcu, s.268.

⁴⁸ Federal mahkeme, kadın kıyafetlerindeki muhtemel satış bedelinde %10'luk bir düşüşü hızlı düşüş olarak kabul etmemiştir. BGE 81 III 119, 121 f.

⁴⁹ Staehelin/Bauer/Staehlin, s.1145.

⁵⁰ Benzer tanım için bkz. Özmumcu, s.269.

hava depolarında, ahırlarda, mahzenlerde, garajlarda yüksek maliyetlerle saklanması gereken mallar bu kapsamda gösterilebilir.⁵¹ Ayrıca taşınır malların muhafazası için belirlenen yere nakledilirken yapılacak olan nakliye masraflarının olağan duruma göre orantısız olması da bu kapsamdadır.⁵² Taşınır malın muhafazasının fazla masraflı olması hali değerlendirilirken malın icra dairesi tarafından kendiliğinden satılması halinde elde edilecek tutarla, malın maliyeti yüksek bir şekilde taraf talebine kadar muhafaza altına alınması halinde sağlanacak fayda kıyaslanmalı ve yapılacak değerlendirme neticesinde orantısız bir maliyetin ortaya çıkması halinde icra dairesi kendiliğinden satış yapmalıdır.⁵³

IV. VAKTİNDEN EVVEL KENDİLİĞİNDEN SATIŞIN YERİNE GETİRİLMESİ

A. Yetkili İcra Dairesi ve Satış Masrafları

Satış talebi kural olarak takibin yürütüldüğü icra dairesine yapılır.⁵⁴ Talep üzerine yapılacak satışa ilişkin bu kural, vaktinden evvel kendiliğinden satışın mümkün olduğu durumlarda da geçerli olmalıdır. Dolayısıyla kıymeti hızla düşen ve muhafazası masraflı olan bir taşınır mal hakkında kendiliğinden satış yapma konusunda takdir hakkına sahip olan⁵⁵ ve bu satışı gerçekleştirecek icra dairesi, takibin yürütüldüğü icra dairesidir. Eğer bu taşınır mallar, istinabe suretiyle haczedilmişse vaktinden önce kendiliğinden satış kararı, takibin yürütüldüğü icra dairesi tarafından verilmeli⁵⁶ ve satış işlemini istinabe olunan icra dairesi gerçekleştirmelidir.

Talep üzerine yapılan satışta, satış talep eden kimseler masrafları peşin ödemedikleri takdirde satış talebi sonuç doğurmaz (İİK m.59). Satış talep eden alacaklı veya borçlu satış masraflarını peşinen öder. Hatta alacaklıya, satış masraflarının ödenmesi için on beş günlük süre

⁵¹ Staehelin/Bauer/Staehlin, s.1146.

⁵² Staehelin/Bauer/Staehlin, s.1146.

⁵³ Schlegel/Zopfl, s.761.

⁵⁴ Muşul, İcra Hukuku, s.429.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.355.; Kuru, Ders Kitabı, s.213.

⁵⁵ Schlegel/Zopfl, s.761.; Özçelik, s.323-324.; Özmumcu, s.260.

⁵⁶ Aksi yönde görüş için bkz.Özmumcu, s.266.

de verilebilir (İİK m.110/1). Ancak icra dairesinin vaktinden evvel kendiliğinden satışını yapacağı kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların satışı için yapılacak masrafların kim tarafından ve ne şekilde ödeneceğine dair kanunda bir açıklık bulunmaz. Alacaklının icra dairesinden talep ettiği haciz, haczedilecek malların niteliğiyle ilgili bir seçim hakkını içermez. Alacaklı, alacağına karşılık teşkil edecek tutarda borçlu malının haczedilmesini talep eder ve icra dairesi, bu tutara karşılık gelecek malların haczedilebilir olup olmadığını, taraf menfaatlerini gözetererek belirler⁵⁷ ve haczi gerçekleştirir. Her ne kadar alacaklı, haciz talebini sunmuş olsa da bu haciz talebi içinde satış iradesini doğrudan barındırmaz. Zira haciz talebi için öngörülen süreler ve talep hakkıyla, satış için öngörülen süreler ve talep hakkı, birbirinden bağımsız olarak kanunda düzenlenmiştir. Dolayısıyla alacaklı, borçluya ait malvarlığı unsurlarının haczini talep etmiş ve fakat satış iradesine henüz sahip olmayabilir ya da başta bu iradeyle hareket etmiş ancak satış süresi içerisinde bu düşüncesi, değişiklik göstermiş olabilir. Ancak bütün bu ihtimaller, haciz talebiyle harekete geçen icra dairesinin, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan malları haczetmek yönünde takdir yetkisinin bulunmadığı anlamına gelmez. İcra dairesi bu malları haczettikten sonra, değer kaybı ve oluşabilecek muhtemel zararların önüne geçerek malların satışını gerçekleştirmelidir. Aksi halde malların olağan süreçte satılması halinde doğabilecek zararlar hem alacaklının alacağına kavuşmasını engelleyecek hem de borçlunun malları adeta yok yere haczedilmiş olacaktır. Bunun yanında, icra dairesinin vaktinden evvel kendiliğinden satış yapmamış olması yüzünden meydana gelen zararların karşılanması amacıyla tazminat davası açılması da söz konusu olabilir. İcra dairesi satış yaptıktan sonra, alacaklının satış yönündeki iradesini beyan ederek satış talep edeceği zamana kadar veya borçlunun satış talep edeceği süreye kadar satış tutarını bekletmelidir. Bu bağlamda icra dairesi vaktinden evvel kendiliğinden satış kararı aldığında bu satışın masraflarının hazineden karşılanması gerektiğini düşünüyoruz. Zira kendiliğinden satışın arz ettiği ivedilik sebebiyle hâlihazırda satış talep etmemiş olan taraflardan masrafların ödenmesini istemek, bu yönde taraflara süre vermek vakit kaybına yol açar. Masrafların hazi-

⁵⁷ Özçelik, s.311.

neden karşılanarak satışın gerçekleştirilmesinden sonra satış giderleri, icra takibi bakımından haksız çıkan tarafa yükletilmelidir. Böylece taraf menfaatlerinin tesisi sağlanmış olur.

B. Satış Usulü

Vaktinden evvel kendiliğinden satış kararı veren icra dairesi, taşınır malların satışının hangi usulde gerçekleştireceğine de karar verir. Belirtmek gerekir ki taşınır malların satışı hususunda kural açık arttırma suretiyle satıştır. İstisnai durumlarda taşınır malların pazarlık suretiyle satılması mümkündür. Kanun koyucu, mümkün olduğunca çabuk ve daha az masrafla satışın yapılmasını sağlamak amacıyla⁵⁸, İİK m.119’da hangi hallerde pazarlık suretiyle satış yapılabileceğini belirtmiştir. İlgili hükmün beşinci bendine göre, kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların satışı pazarlık suretiyle yapılabilir. Bu hükmün düzenleniş biçiminden anlaşıldığı üzere icra dairesi bu durumda satışı pazarlık suretiyle yapmak zorunda olmayıp açık arttırma suretiyle satış yapma yolunu da seçebilir. Ancak satışı yapılacak malın kıymetinin hızla düşmesi ya da muhafazasının masraflı olması, o taşınır mal için öncesinde, yapılması sırasında ve yapılmasından sonra paranın ödenmesi bakımından çok fazla aşamayı içinde barındıran açık arttırma yoluyla satışa elverişli değildir.⁵⁹ Arttırma yoluyla satış usulü seçildiğinde bu usulün aşamaları boyunca kaybedilecek vakit içerisinde kıymeti hızla düşmeye elverişli olan malların değer kaybı; muhafaza masrafları fazla olan malların ise muhafaza masrafları her geçen gün artar.⁶⁰ Bu sebeple taşınır malların kendiliğinden satışına karar veren icra dairesi pazarlık usulüyle satışı tercih etmeli ve bu satış usulünün gereklerini mümkün olduğunca çabuk yerine getirmelidir.

İcra dairesi vaktinden evvel kendiliğinden yapacağı satışı, daha pratik ve hızla gerçekleştireceği pazarlık usulüyle yapmalıdır ancak pazarlık usulüyle satış yapılırken hangi esaslara uyulmalıdır? Bu hususta taşınır satışıyla ilgili açık arttırmaya ilişkin hükümlerin niteliğine uygun düştüğü ölçüde uygulanması mümkündür.⁶¹ Doktrinde, icra

⁵⁸ Özümucu, s.24.; Çiftçi, Menfaat Dengesi, s.330.

⁵⁹ Erturgut, s.176.

⁶⁰ Vaktinden önce icra dairesi tarafından yapılacak satışın pazarlık suretiyle yapılmasının daha elverişli olacağına ilişkin bkz. Özümucu, s.261.

⁶¹ Erturgut, s.181.; Özümucu, s.273.

daireleri tarafından vaktinden evvel satışın pazarlık suretiyle yapılması halinde resmi ilan yapılmasına gerek olmadığı yönünde bir görüş bulunmaktadır.⁶² Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan taşınır malların mümkün olduğunca en yüksek fiyattan satılması, taraf menfaatleri için önem taşır. Bu sebeple pazarlık usulüyle malların satılacağına bir şekilde ilan edilmesi gerekir. Ancak bu ilanın mümkün olduğunca çabuk yapılması gerekeceğinden her somut durum bakımından ilanın şeklini icra dairesi belirlemelidir. Bu ilan, pazarlık usulüyle satışın yapılacağı gün, saat ve yeri; Satışı yapılacak malın bütün özelliklerini içermelidir. Zira satılacak taşınır malların ayrıntılı özelliklerini belirtecek bir arttırma şartnamesi düzenlemek ve bu şartnameyi belirli süre açık tutmak durumun aciliyetiyle bağdaşmaz. Ayrıca taşınır mallarda açık arttırma usulünde dahi ilanın ilgililere ayrıca tebliğine ilişkin bir zorunluluk bulunmadığından ve pazarlık suretiyle bu malların satışının aciliyetinden ötürü, ilan ilgililere ayrıca tebliğ edilmemelidir.⁶³ İcra dairesi pazarlık usulüyle yapacağı satışı, mümkün olması halinde herkese açık gerçekleştirmelidir. Burada icra dairesi, satışı gerçekleştirirken karşılama prensibine uygun hareket edecek midir? Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan bir taşınır malın satışında karşılama prensibini aramak, acele bir şekilde satışın gerçekleştirilmesi gerektiği için söz konusu olmamalıdır.⁶⁴ Ancak icra dairesi, satışı gerçekleştirirken mümkün olduğunca kendisi tarafından veya bilirkişiden yardım alarak takdir ettiği kıymeti gözden kaçırmamalıdır. Aksi halde icra dairesinin, tarafların menfaatlerini korumak amacıyla yapmak istediği vaktinden evvel satışta tarafların zararı sonucu doğabilir.

C. Satış İşlemine Karşı Şikâyet Yoluna Başvurulması

Vaktinden evvel kendiliğinden satış işlemine veya bu hususta tarafın talebine rağmen icra dairesinin işlemi yapmamasına veya yapmayı reddetmesine karşı şikâyet yoluna başvurulabilir.

Kıymeti hızla düşmeyen veya muhafaza masrafları fazla olmayan bir taşınır malın, icra dairesi tarafından, takdir yetkisi yanlış yönde

⁶² Özmmucu, s.274.

⁶³ Aynı yönde Özmmucu, s.274.

⁶⁴ Aynı yönde görüş için bkz. Erturgut, s.182.; Özmmucu, s.278.

kullanılıp satışına karar verilirse, ilgililer, bu kararı öğrendikleri tarihten itibaren yedi gün içerisinde icra mahkemesine şikâyet yoluna başvurabilirler. Zira icra organlarına takdir hakkının tanındığı hallerde bu takdir hakkının yanlış kullanılması, olaya aykırılık sayılır⁶⁵ ve olaya aykırılık, süreye bağlı bir şikâyet sebebidir (İİK m.16). Ancak icra dairesi, satış işlemini gerçekleştirmiş ve bu işlemin gerçekleştirilmiş olması sebebiyle bir zarar meydana gelmişse, zarara uğradığı iddiasında olan kişi, icra dairesinin hukuki sorumluluğu kapsamında tazminat davası açabilir.

Kıymeti süratle düşen ve muhafazası masraflı olan bir taşınır malvarlığını tespit etmesine rağmen icra dairesi kendiliğinden satış gerçekleştirmezse satışı gerçekleştirmemesini tarafların satış talep etmemiş olmasıyla gerekçelendirirse o takdirde hakkın yerine getirilmemesi sebebiyle süresiz şikâyet yoluna başvurulabilmesinin mümkün olduğunu düşünüyoruz. Zira hakkın yerine getirilmemesi sebebiyle şikâyet yoluna başvurulabilmesi hali yalnız tarafların talebine rağmen işlemin yapılmaması durumunda değil aynı zamanda icra dairesinin kendiliğinden yapabileceği bir işlemi yapmaması durumunda da ortaya çıkabilir.⁶⁶ Aynı şekilde icra dairesi kıymeti hızla düşen veya muhafazası masraflı olmayan malın satışına kendiliğinden karar vermeyip tarafların talebi üzerine de satış gerçekleştirmezse, bu da bir hakkın yerine getirilmemesi niteliğinde olup süresiz şikâyet sebebidir. Burada aslında kendiliğinden satıştan bağımsız olarak tarafların talebine rağmen satışın gerçekleştirilmemesi hali vardır. Böyle bir durum ortaya çıktığında hakkın yerine getirilmemesi sebebiyle süresiz şikâyet yoluna başvurulması mümkün olmalıdır. Ayrıca, kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan taşınır malların talebe rağmen satılması sebebiyle meydana gelen zararların tazmini için, icra dairesinin hukuki sorumluluğu kapsamında tazminat davası açılabilir.

Haciz işlemi gerçekleştikten sonra her zaman, İcra ve İflâs Kanunu m.113/2’de belirtilen şartlar oluştuğu takdirde, taşınır mallara ilişkin altı aylık satış isteme süresi dolduktan sonra, icra dairesi, malların kıymetinin hızla düştüğünden ya da muhafaza masraflarının

⁶⁵ Hakan Pekcanıtez/Cemil Simil, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017 s.91.

⁶⁶ Pekcanıtez/Simil, s.101.

fazla olduğundan bahisle kendiliğinden satış yaparsa, bu durumun kamu düzenine aykırılık teşkil ettiğinden süresiz şikâyet sebebi sayılması gerektiğini düşünüyoruz. Zira altı aylık satış isteme süresinin dolmasıyla mal üzerindeki haciz kalkacağından artık tarafların, üzerinde haciz bulunan mallar hakkında satış yapılması yönünde bir isteklerinin olmadığı düşünülebilir. Tarafların satış talep etmeyerek, haczin kalkması yönündeki iradelerinin yanı sıra ayrıca haczin kalkmasına ilişkin İcra ve İflas Kanunu m.110 emredici hüküm niteliğinde olup bu emredici hükmün ihlali⁶⁷, kamu düzenine aykırılık teşkil eder.

Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan bir taşınır malın haczi beraberinde bir istihkak iddiasını getirmiş ve icra mahkemesi tarafından takibin ertelenmesine karar verilmişse, kanun gereği malların kendiliğinden satışı mümkün değildir. Ancak icra dairesi takibin ertelenmesi kararına rağmen malın satışını kendiliğinden gerçekleştirirse o takdirde kanuna aykırılık sebebiyle ilgililer, satışın gerçekleştirildiğinin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içerisinde şikâyet yoluna başvurabilir.

Yukarıda sayılan sebepler sınırlı olmayıp icra dairesi tarafından kendiliğinden satışın uygulanması esnasında veya sonrasında, kendiliğinden satışa bağlı olarak ortaya çıkabilecek hallerde şikâyet yoluna başvurulması mümkündür. Şikâyet yoluna, icra dairesi tarafından yapılan işleme bağlı hukuki yararı olan herkes başvurabilir. Kendiliğinden satış işlemi sebebiyle şikâyet yoluna, takibin yapıldığı icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine başvurulabilir. Kendiliğinden satış işlemi için başka bir icra dairesi istinabe edilmişse istinabe edilen icra dairesinin yapmış olduğu işleme karşı bağlı bulunduğu icra mahkemesine başvurulmalıdır. Ancak istinabe edilen icra dairesinin yapmış olduğu ve şikâyete konu olan işlem bizzat istinabe eden icra dairesinin yanlış talimatı yüzünden yapılmışsa veya istinabe eden icra dairesi tarafından alınan karara yönelik bir husus ise o takdirde istinabede bulunan takibin yürütüldüğü icra dairesinin bağlı bulunduğu icra mahkemesine şikâyet talebinde bulunulmalıdır.

⁶⁷ Emredici hükümlerin açık ve ağır ihlalinin kamu düzenine aykırılık sayıldığı yönünde bkz. Pekcanitez/Simil, s.148 vd.

V. REHNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİNE İLİŞKİN TAKİPLERDE İCRA DAİRESİNİN VAKTİNDEN EVVEL KENDİLİĞİNDEN SATIŞ YAPIP YAPAMAYACAĞI SORUNU

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplere ilişkin düzenlemeler İİK m. 145 vd' da yer alır. Söz konusu takip taşınır rehninin ve de ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takip olmak üzere ikiye ayrılır. Paraya çevrilme usulü başlığı altına düzenlenen ve rehnin paraya çevrilmesine ilişkin takipler bakımından müşterek hükümler içerisinde yer alan 150/g maddesinde açıkça 112'den 137'nci maddeye kadar olan hükümlerin kıyas yoluyla, rehnin paraya çevrilmesine ilişkin takiplerde de uygulanacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapıp yapılamayacağı hususu tartışma konusu olabilir.

Öncelikle ipoteğin paraya çevrilmesine ilişkin takipler niteliği itibariyle taşınmaz mallara uygulandığından, yalnız taşınır mallar için uygulanması mümkün İİK m.113/2'nin ipoteğin paraya çevrilmesi yoluyla takipler bakımından uygulanamayacağı düşüncesindeyiz. Taşınır rehninin paraya çevrilmesi bakımından ise her ne kadar İİK m. 150/g atfı dolayısıyla üzerinde rehin hakkı tesis edilen taşınır malın vaktinden evvel kendiliğinden satışa konu edilmesi hukuken mümkün olsa da biz, taşınır rehninin İİK m.113/2 kapsamında görülemeyeceğini düşünüyoruz. Nitekim taşınır rehni, bir alacağı teminat altına almak amacıyla borçlu veya üçüncü kişiye ait bir taşınır mal veya hak üzerinde kurularak, alacağın ödenmemesi halinde alacaklıya üzerinde rehin hakkı tesis edilen şeyin paraya çevrilerek elde edilen bedelden alacağını öncelikle tahsiline imkan veren bir sınırlı ayni haktır.⁶⁸ Taşınır rehni, madem ki alacağın ödenmemesi durumunda rehinli alacaklıya rehin konusunu paraya çevirerek elde edilen bedelden alacağını öncelikli olarak tahsil imkanı vermektedir, şu durumda rehnedilen taşınır eşyanın da bu teminatı sağlayacak nitelikte olması gerekir. Bu nedenle kıymeti hızla düşebilecek olan taşınır mallar rehne konu olmaz. Saklanması ve korunması masrafları teminat altına alınan alacağa nispeten fazla olan taşınır eşyanın rehnedilmesi ise rehnin güvence

⁶⁸ Rona Serozan, Eşya Hukuku I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s.341.; Haluk Nami Nomer/Mehmet Serkan Ergüne, Eşya Hukuku-Rehin Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.64.

fonksiyonuna aykırı olacaktır. Bu nedenlerle alacağına güvence teşkil etmek amacıyla bir mal üzerinde rehin hakkı tesisini isteyecek olan alacaklının, seçeceği taşınır mal, muhafaza masrafı fazla olan ya da kıymeti hızla düşen bir mal olmamalıdır. Aksi halde alacaklının alacağını güvence altına almak isterken, alacağını tahsil edemediği takdirde taşınır rehlinin paraya çevrilmesi yoluyla takibe başvurduğunda, taşınır mal üzerindeki rehin hakkı tesisinin muhafaza masrafları nedeniyle ya da paraya çevrilme halinde elde edilen düşük bedel nedeniyle bir anlamı kalmaz. Örneğin bir ton dondurma üzerinde taşınır rehin hakkı tesis edilmiş olması halinde dondurmanın saklanacağı soğuk hava deposunun masrafları, dondurmanın soğuk hava depolarına taşınması için harcanacak nakliye masrafları gibi giderler, dondurma paraya çevrildiğinde elde edilecek gelirden fazla olabilir. Bu nedenle taşınır rehlinin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde rehin hakkı kurulan malın özelliği gereği, İİK m.113/2'nin pratikte uygulanamayacağı düşüncesindeyiz.

VI. ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN MAL ÜZERİNDE İSTİHKAK İDDİASINDA BULUNMUŞ OLMASI HALİNDE İCRA DAİRESİNİN VAKTİNDEN EVVEL KENDİLİĞİNDEN SATIŞ YAPIP YAPAMAYACAĞI SORUNU

Mal borçlunun elinde hacz edildiği sırada ya da haczi öğrendiği tarihten itibaren yedi gün içerisinde, üçüncü kişinin, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafı fazla olan bir mal hakkında istihkak iddiasında bulunulmasının ardından alacaklı veya borçlu bu duruma itiraz etmezlerse istihkak iddiasını kabul etmiş sayılırlar (İİK m.96/1/2). Dolayısıyla mal üzerindeki haciz kalkar ve mal istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişiye verilir. Bu şekilde istihkak iddiasına konu olmuş mallar bu süre zarfında icra dairesi tarafından satılamaz.

Alacaklı veya borçlu üç gün içerisinde istihkak iddiasına itiraz ederlerse o takdirde dosyayı alan icra mahkemesi takibin devamına ya da ertelenmesine karar verir⁶⁹ ve kararını üçüncü kişiye teahhüt veya tebliğ eder (İİK m.97/1). Eğer üçüncü kişi bu tebliğden itibaren yedi

⁶⁹ Takibin ertelenmesine karar veren mahkemenin üçüncü kişiden talep ettiği teminat üçüncü kişi tarafından yatırılmazsa o takdirde mahkeme takibin devamına karar verir.

gün içerisinde dava açmazsa istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılır (İİK m.97/6). Bu durumda alacaklı hacizli malın satılmasını isteyebilir. Eğer istihkak iddiasına konu olan mal değeri hızla düşen veya muhafaza masrafı fazla olan bir taşınır malsa o takdirde icra dairesi alacaklı satış talep etmeden önce malın satılmasına, vaktinden evvel kendiliğinden karar verebilir.

Üçüncü kişinin tebliğden itibaren yedi gün içerisinde istihkak davası⁷⁰ açması halinde ise iki ihtimal söz konusu olur. İlki icra mahkemesinin haczedilen mal hakkında takibin devamına karar vermesi halidir. Bu ihtimalde, istihkak iddiasına konu olan mal eğer kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan bir taşınır malsa, takibe devam edileceği için icra dairesinin kendiliğinden satış kararı vermesi mümkündür. İkinci ihtimal ise icra mahkemesinin takibin ertelenmesine karar vermesi halidir. Eğer icra mahkemesi istihkak iddiasına konu olan mal hakkında takibin ertelenmesine karar vermişse o takdirde dava sonuçlanıncaya kadar talep üzerine malların satılması mümkün değildir.

Hacizli malın üçüncü kişide olması halinde, üçüncü kişi istihkak iddiasında bulunmuşsa icra müdürü alacaklıya yedi günlük süre verir ve bu süre içerisinde dava açmazsa mal üzerindeki haciz kalkacağından, haczedilen malın satışı zaten mümkün olmaz (İİK m.99). Alacaklı süresi içerisinde istihkak davası açtıdaysa hacizli malın satışı dava sonuçlanıncaya kadar mümkün olmadığından, talep üzerine satış yapılamaz. (İİK m.99).

İstihkak iddiasına konu olan bir mal hakkında yukarıda belirttiğimiz durumlarda, yani icra mahkemesi tarafından takibin ertelenmesine karar verilen hallerde talep üzerine satış yapılamaz. Kanunda yer alan ve istihkak davasında satışa izin vermeyen bu düzenlemelere rağmen, kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla bir mal hakkında istihkak iddiasında bulunulmuş olması halinde icra dairesi tarafından kendiliğinden satış yapılabilir mi sorusuna olumlu yönde cevap vermek gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü icra dairesinin böyle

⁷⁰ İstihkak davası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kudret Aslan, Hacizde İstihkak Davası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.; Timuçin Muşul, İcra ve İflâs Hukukunda İstihkak Davaları (İstihkak), Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.

bir yetkisinin olmadığı kabulü, özellikle kıymeti hızla düşen mallar üzerinde istihkak iddiasında bulunulmuş olunması halinde, bazı olumsuzluklara yol açabilir. İstihkak iddiasına konu olan mal kıymeti hızla düşen bir taşınır mal ise bu malın paraya çevrilmesi için istihkak davasının sonucunu beklemek, istihkak iddiasının haksız çıkması halinde hem alacaklının hem de borçlunun zararına olur. Zira bu durumda malın satışı halinde alacak tutarının karşılanması ihtimali tamamen ortadan kalkarak çok daha düşük bir bedel elde edilebileceği gibi malın satışının, ürünlerin bozulmuş olması sebebiyle yapılamama tehlikesi dahi ortaya çıkabilir. İstihkak iddiasının haklı olması halinde kıymeti hızla düşen taşınır malın sahibi üçüncü kişi, istihkak davası süresince maldan faydalanamayacak, dava sonuçlandırdığıdaysa ya mal tamamen ortadan kalkmış olacak ya da maldan beklenen faydanın elde edilmesi mümkün olmayacaktır. Hatta örneğin çabuk bozulabilecek bir mal hakkında dava süresince satış yapılmadığında ve yargılamanın devam ettiği süre içerisinde mal tamamen bozulduğunda aslında istihkak davasının, dava konusu ortadan kalktığı için görülüp sonuçlandırılmasına gerek kalmayacaktır. Tüm bu sebepler düşünüldüğünde istihkak davasına ilişkin hükümler arasına, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafı fazla olan taşınır mallar hakkında mahkemece ayrıca satışına karar verilerek veya icra dairesinin kendiliğinden satış yapmasına olanak tanınmasına ilişkin açık bir istisnai düzenleme getirilerek bu sıkıntı ortadan kaldırılabilir. Böylece istihkak davasının hangi şekilde olursa olsun neticelenmesine kadar haczedilen mallara ilişkin öngörülen zarar engellenebilir. Aksi halde ortaya çıkan zararların telafisi bakımından görülebilir tek hukuki seçenek şartları varsa İİK m. 96'ya göre açılan istihkak davaları bakımından, tazminatların ödenmesi olacaktır.⁷¹

⁷¹ Haksız hacizden doğan sorumluluk hakkında bkz. Pınar Çiftçi, "Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi'nin Kararları Işığında Haksız Haciz Sebebiyle Alacaklının ve Devletin Manevi Tazminat Sorumluluğu (Tazminat Sorumluluğu)", Haluk Konuralp Anısına Armağan, C.II, 79-146; Borçla ilgisi olmayan üçüncü kişinin mallarına haciz uygulatmak bu kapsamda olduğuna ilişkin bkz. Çiftçi, Tazminat Sorumluluğu, s.91; Manevi zararın tazmini için devletin tazminat sorumluluğu hakkında bkz. Çiftçi, Tazminat Sorumluluğu, s. 114 vd.; Ayrıca haksız ihtiyati tedbir ve hacizden kaynaklanan tazminat sorumluluğuna ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Ramazan Korkmaz, Haksız İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Hacizden Kaynaklanan Tazminat Davası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

VII. HACİZDEN SONRA BORCUN TAKSİTLE ÖDENMESİ SÖZLEŞMESİNİN VEYA TAKSİTLE ÖDEME TAAHHÜDÜNÜN VAR OLMASI DURUMUNDA İCRA DAİRESİNİN VAKTİNDEN EVVEL KENDİLİĞİNDEN SATIŞ YAPIP YAPAMAYACAĞI SORUNU

Borçlunun mallarının haczedilmesinden sonra eğer İİK m.111'de belirtilen şartlar oluşmuşsa, alacaklının rızasına gerek olmaksızın borcun taksitle ödenmesi mümkündür. Borcun, alacaklının rızası aranmaksızın taksitle ödenebilmesi için alacaklının satış talep etmemiş olması, borcun ilk taksitin derhal ödenmiş olması, borçlunun borç tutarına karşılık gelen malının haczedilmiş bulunması ve her taksitin borcun dörtte birinden az olmayarak aydan aya en fazla üç ayda ödenecek olması şarttır (İİK m.111). Mallar haczedildikten sonrasında alacaklı ve borçlunun her zaman anlaşarak taksitle ödeme sözleşmesi yapmaları da mümkündür. Her iki halde de icra takip işlemleri yapılamaz (İİK m.111/I), satış isteme süreleri işlemez ve haczedilen malların satışı mümkün olmaz.⁷² Bu durumda haczedilen mal, kıymeti hızla düşen ya da muhafaza masrafları fazla olan taşınır malsa icra dairesi vaktinden evvel kendiliğinden satış yapamaz demek tarafların menfaati düşünüldüğünde yerinde olmaz. Nihayetinde taksitle ödeme sözleşmesi ve de taahhüdün yerine getirilmediği durumda alacaklının alacağını elde etmesi malın kıymetinin hızla düşmesi sebebiyle mümkün olamayabilir. Söz konusu süreçte malın muhafaza masraflarının fazla olması ise borçlunun nihayete eren bir taksitle ödeme sözleşmesinden dolayı ayrıca ağır masraf yüküne katlanması anlamına gelir. Alacaklı da mal satılmadığında ve her geçen gün değer kaybı yaşadığından, taksitle ödemenin gereğinin yerine getirilmemesi ihtimalinde alacağının bir kısmına veya tamamına kavuşamama riskini taşır. Taksit sözleşmesi veya borcun taksitle ödenmesi taahhüdü süresince mal bozulabilir; Muhafazasının masraflı olması sebebiyle birçok gider yapılması gerekebilir. Özellikle taksit sözleşmesinin vadelerinin serbestçe kararlaştırıldığı durumlarda ödeme süreci fazlaca uzayabilir ve kıymeti hızla düşen ya da muhafaza masrafları fazla olan hacizli maldan beklenen fayda elde edilemeyebilir. Bu sebeple, haczedilen mal-

⁷² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s.306-307.; Pekcanitez/Atalay/Sungurtekin Özkan/Özekes, s.348.; Muşul, İcra Hukuku, s.627.; Kuru, Ders Kitabı, s.217.

lardan kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan taşınır malların icra dairesi tarafından satışı, taksit sözleşmesi veya taksitle ödenmesi taahhüdü söz konusu olsa da yapılmalı ve elde edilen bedel, kalan borç tutarına denk gelen kısım için alacaklıya ödenmelidir; elde kalan tutar olması halinde ise bu tutar, borçluya verilmelidir. Böylece her iki tarafın da menfaatlerinin korunmuş olacağını düşünüyoruz.

VIII. VAKTİNDEN EVVEL KENDİLİĞİNDEN SATIŞA İLİŞKİN HÜKMÜN İFLÂS HUKUKUNDA UYGULANIP UYGULANAMAYACAĞI SORUNU

Müflisin haczedilebilir nitelikteki malvarlığının içinde kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların bulunması mümkündür. Alacaklıların ve borçlunun/müflisin menfaati düşünüldüğünde iflâs masasına dâhil olan ancak kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların, vaktinden önce satışına karar verilmesi mümkün olmalıdır. Zira bu malların satışı ne kadar çabuk gerçekleştirilirse elde edilen bedel o kadar fazla olur ve bu durum hem müflisin borçlarının ödenmesini kolaylaştırır hem de alacaklıların mümkün olduğunca alacağına eksiksiz olarak kavuşmalarını sağlar. Şu durumda müflisin kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan taşınır malları hakkında ne yapılması gerektiği yönünde bir değerlendirme yapmakta fayda vardır.

Öncelikle iflâs yoluyla takip neticesinde veya doğrudan açılan iflâs talebinde ticaret mahkemesinin İİK m.159 gereğince kendiliğinden alabileceği muhafaza tedbirleri kapsamında muhafazaya alınan mallar bakımından değerlendirme yapılabilir. İflâs davasının açıldığı ticaret mahkemesi, alacaklıların menfaatinin korunması bakımından her türlü tedbiri almakla yükümlüdür. Bu kapsamda öncelikle mahkeme, iflâs talep eden alacaklının isteği üzerine müflisin mallarının defterini tutar. Ayrıca mahkeme, müflisin mallarının korunması ve alacaklıların haklarına zarar gelmemesi için her türlü tedbiri alabilir. Bu tedbirlerden biri de müflise ait, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan malların satışına karar vermek olmalıdır. Zira iflâs tasfiyesi süreci içerisinde bu mallara dayalı olarak yaşanacak değer kaybı, iflâs alacaklılarının alacaklarına kavuşmaları sonucundan uzaklaşılmasına sebebiyet verecektir. Kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan mallar bakımından bu aşamada satış kararı alma yetkisi ti-

caret mahkemesinde olup⁷³, ticaret mahkemesi tarafından bu kararı uygulama görevi iflâs dairesine aittir (İİK m.159).

İflâs sonucu gerçekleştikten sonra ve fakat tasfiye gerçekleşmeden evvel iflâs dairesi tarafından İİK m.208'e göre gereken muhafaza tedbirleri alınmalıdır. Bu durumda kıymeti hızla düşen mallar da muhafaza masrafları fazla olan malların satışı da değerlendirilmelidir. İflâs açıldığında müflisin haczi mümkün olan malvarlığı unsurları bir masa teşkil eder ve iflâsın açıldığı kendisine tebliğ edilen iflâs dairesi müflisin mallarının defterini tutmaya başlar (İİK m.184/1; m.208/1). İflâs dairesi, müflise ait malvarlığı unsurlarının defter tutma yoluyla tespitini gerçekleştirdikten sonra duruma göre (hiç mal bulunmaması sebebiyle tasfiyenin tatiline karar vermemişse) tasfiyenin türüne karar verir. Tasfiyenin basit usulde yapılması durumunda tüm tasfiye işlemlerini iflâs dairesi halledeceği için, tasfiyeyi yaparken ve defter tutarken tespit ettiği kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan taşınır malların satışını gerçekleştirebilmelidir (İİK m.208 f.1). İflâs dairesi bu yönde bir karar verirse, mallar satışını pazarlık suretiyle gerçekleştirmelidir. Açık arttırma yoluyla malların satışı bakımından engel bir durum olmamakla birlikte, açık arttırma usulü içerisinde yapılması gereken işlemler, kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların hızla satılması gerekliliğine uygun düşmez.

İflâsta adi tasfiyeye başlanmış ise, alacaklar toplanmasının acele hallere ilişkin vereceği karar üzerine de vaktinden evvel satış yapılabilir (İİK m.224). Ayrıca bu durumda alacaklar toplanması kararı bulunmasa bile İİK m.221 kapsamında iflâs idaresinin masa menfaatlerinin korunması adına işlemleri yapmasından bahsedilmektedir ki, buna dayanarak bir değerlendirme yapılabilir. Burada İİK m.229 düzenlemesi gereğince iflas idaresi, masanın kanuni temsilcisi olarak alacaklılar toplantısını beklemeden, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan malların satışını kendiliğinden yapabilir. Adi tasfiye usulü bakımından da kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların satışının, iflas idaresi tarafından pazarlık suretiyle yapılması gerekir. Ancak bir önceki paragrafta da belirttiğimiz gibi açık arttırmayla satış bakımından bir engel bulunmamakla birlikte açık arttırma, vaktinden evvel kendiliğinden satışın niteliğine uymamaktadır.

⁷³ Buradaki satış masraflarından iflas talep eden alacaklı; Takipsiz iflas halindeyse iflas isteyen kişi sorumlu olmalıdır (İİK m.160 gereğince).

Sonuç olarak iflâs kararı verilmeden önceki dönemde ticaret mahkemesinin kararıyla iflâs dairesi tarafından, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan malların satışı yapılabilir. Tasfiyenin başlamasından sonra ise basit tasfiye bakımından iflas dairesi, tasfiye türünü belirlerken yapacağı incelemeye dayalı olarak tespit ettiği malların satışını derhal yapabilmelidir. Adi tasfiyede seçilen iflâs idaresi, İİK m.229 hükmü gereğince, kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan malların satışını, masanın menfaatlerini korumak bakımından yapmakla yükümlüdür. Dolayısıyla iflâs hukuku bakımından kıymeti hızla düşen veya muhafazası masraflı olan malların satışına ilişkin yol gösterecek olan İİK m.113/2 hükmü değil m.158 vd. hükümlerde yer alan muhafaza tedbirlerine ilişkin düzenlemeler ve özellikle m.229 olacaktır.

SONUÇ

İcra ve İflâs Kanunu hükümlerine göre satış bakımından esas olan, taraf talebiyle ve özellikle alacaklının talebiyle satıştır. Talep üzerine satış, tasarruf ilkesinin icra ve iflâs hukukundaki bir yansımasıdır. Tarafların satış talebi bir süreye bağlı olup bu süre taşınır mallarda hacizden itibaren altı ayken taşınmaz mallarda bir yıldır. İcra hukukunda malların bazı şartlar altında icra dairesi tarafından kendiliğinden ve her zaman satılması mümkün kılınmıştır. Bu yolla icra dairesi tarafından yapılan satış hem tasarruf ilkesine hem de bu ilke gereği satışın süreye bağlılığına bir istisna getirmektedir.

İcra dairesi tarafından kendiliğinden satış düzenleniş itibariyle yalnız taşınırlara özgü bir yol olarak karşımıza çıkar. Ayrıca icra dairesi tarafından kendiliğinden satışın yapılması, yalnız malların kesin haczi bakımından değil geçici veya ihtiyati haciz hallerinde de malın kendiliğinden satışı mümkün kılınmıştır.

Bir icra takip işlemi olarak icra dairesinin vaktinden önce kendiliğinden satış yapması için malın haczedilmiş ancak taraflarca kural olarak satış talep edilmemiş olması gerekir. Zira taraflarca satış talep edildiğinde mal süresinden önce satılmış olmaz. Ancak alacaklı tarafından satış talep edilmiş ve satış masraflarının karşılanması için kendisine süre verilmişse, bu süre zarfında icra dairesi tarafından şartları oluştuğu takdirde kendiliğinden satış yapılabilir.

İcra dairesi tarafından kendiliğinden vaktinden evvel satış yapılabilmesi için malın kıymetinin hızla düşmesi veya muhafaza masraflarının fazla olması gerekir. Kıymeti hızla düşmeyen ve muhafaza masrafları fazla olmayan malların kendiliğinden satışı mümkün olmaz.

Kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların kendiliğinden, vaktinden önce satışını yapacak olan icra dairesi, takibin yapıldığı yer icra dairesi olup istinabe halinde bu durum değişebilir. Satış için masrafların karşılanması ise öncelikle hazine tarafından sağlanmalıdır. Satış usulü bakımından ise, malların niteliği gereği hızlı satış yapılması gerektiğinden pazarlık suretiyle satış yolu seçilmelidir. İcra dairesinin kendiliğinden vaktinden önce gerçekleştirebileceği satış, icra dairesi tarafından yapılması gereken birçok işlemi içinde barındırdığından, bu işlemlere karşı menfaati olan ilgililer tarafından şikâyet yoluna başvurulabilir.

Rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde icra dairesinin kendiliğinden ve süresinden önce satış yapması İcra ve İflâs Kanunu m.150/g ile mümkün kılınmış olmakla birlikte bu yol, ipoteğin çevrilmesi yoluyla takiplere konu olacak malın taşınmaz olması sebebiyle uygulanamaz. Taşınır rehninin paraya çevrilmesi yoluyla takiplerde ise İİK m.113/2'nin uygulanmasına engel bir durum olmamakla birlikte uygulamada rehin hakkının kıymeti hızla düşen veya muhafaza masrafları fazla olan bir mal üzerinde tesis edilmesi pek mümkün görünmemektedir.

Kıymeti süratle düşen ve muhafazası masraflı olan bir malın haczinde istihkak iddiasının söz konusu olması halinde, bu mallar bakımından takibin ertelenmesine karar verilmişse kanun gereği her ne kadar icra dairesince kendiliğinden satış yapılamasa da mahkeme tarafından bu yönde bir karar verilerek satışın mümkün kılınması hem takibin tarafları hem de istihkak iddiasında bulunan üçüncü kişinin menfaati için yerinde olur. İcra ve İflâs Kanunu'nun istihkak davasına ilişkin hükümleri arasına bu yönde istisnai bir hüküm getirerek taraf menfaatleri bakımından kendiliğinden satışı mümkün kılmanın yerinde olacağını düşünmekteyiz.

İflâs bakımından öncelikle iflâs talebiyle mahkemeye başvurulduğunda, İİK m.159 gereğince ticaret mahkemesi her tür tedbire karar verebileceğinden, borçluya ait kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafı

fazla olan bir taşınır malın var olduğunu tespit ettiği takdirde malın satışına karar verebilir. İflâs kararının ardından basit tasfiye bakımından iflâs dairesi; adi tasfiye bakımından iflâs idaresi bu kararı alabilir ve uygulayabilir. İflâsa ilişkin hükümler ve özellikle İİK m.229, kıymeti hızla düşen ve muhafaza masrafları fazla olan malların satışına imkân vermektedir.

Kaynakça

Kitaplar

- Arslan Aziz Serkan, İcra Takip İşlemleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder/Taşpınar Ayvaz Sema/Hanağası, Emel, İcra ve İflâs Hukuku, 5. baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Aslan Elif Kısmet, İcra ve İflas Hukukunda Taşınmaz Malların Açık Arttırma Yoluyla Paraya Çevrilmesi, Güncel Yayınevi, İzmir, 2004.
- Aslan Kudret, Hacizde İstihkak Davası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.
- Atalı Murat/Ermenek İbrahim/Erdoğan Ersin, İcra ve İflâs Hukuku, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Berkin Necmeddin, Tatbikatçılara İcra Hukuku Rehberi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1970.
- Çiftçi Pınar, İcra Hukukunda Menfaat Dengesi (Menfaat Dengesi), Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.
- Erturgut Mine, İcra ve İflas Hukukunda Menkullerin Paraya Çevrilmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2000.
- Kuru Baki, İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı (El Kitabı), Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- Kuru Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı (Ders Kitabı), Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- Meriç Nedim, Türk-İsviçre İcra Hukukunda Paylaştırma Kuralları ve Sıra Cetveline Müracaat Yolları, Yetkin Yayınları, Ankara, 2015.
- Meriç Nedim, Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.
- Muşul Timuçin, İcra ve İflas Hukuku Esasları (İcra hukuku), Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2017.
- Muşul Timuçin, İcra ve İflâs Hukukunda İstihkak Davaları (İstihkak), Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- Muşul Timuçin, İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet (Şikâyet), Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- Nomer Haluk Nami/Ergüne Mehmet Serkan, Eşya Hukuku-Rehin Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Oğuzman Kemal/Seliçi Özer/Oktay-Özdemir Saibe, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2018.
- Özçelik Volkan, İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014

- Özekes Muhammet, İcra Hukuku'nda Temel Haklar ve İlkeler (Temel Haklar), Adalet Yayınevi Ankara, 2009.
- Özekes Muhammet, İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz (İhtiyati Haciz), Seçkin Kitabevi, Ankara, 1999.
- Özmumcu Seda, Cebri İcra Hukukunda Pazarlık Suretiyle Satış, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.
- Pekcanıtez Hakan/Atalay Oğuz/Sungurtekin Özkan Meral/Özekes Muhammet, İcra ve İflâs Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.
- Pekcanıtez Hakan/Simil Cemil, İcra-İflâs Hukukunda Şikâyet, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- Postacıoğlu İlhan/Altay Sümer, İcra Hukuku Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- Ramazan Korkmaz, Haksız İhtiyati Tedbir ve İhtiyatî Hacizden Kaynaklanan Tazminat Davası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Schlegel Roger/Zopf Markus, Kommentar zum Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs, Schulthess Juristische Medien AG, Zurich, 2017, s.760.
- Serozan Rona, Eşya Hukuku I, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- Staehelin Adrian/Bauer Thomas/Staehelin Daniel, Basler Kommentar Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs I, Helbing&Lichtenhahn Verlag, Basel, 2010.
- Umar Bilge, İcra ve İflas Hukukunun Tarihi Gelişmesi ve Genel Teorisi, İstiklal Matbaası, İzmir, 1973.
- Yıldırım Kâmil/Deren Yıldırım Nevhis, İcra ve İflas Hukuku, Beta Basım, İstanbul, 2016.

Makaleler

- Boran Güneysu Nilüfer, "İcra Hukukunda Aşkın Haciz (Aşkın Haciz)", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.4, Ankara, 2016, 25-60.
- Boran Güneysu Nilüfer, "İcra Takip İşlemleri (Takip İşlemi)", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.101, İstanbul, 2012, 31-60.
- Çiftçi Pınar, "Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi'nin Kararları Işığında Haksız Haciz Sebebiyle Alacaklının ve Devletin Manevi Tazminat Sorumluluğu (Tazminat Sorumluluğu)", *Haluk Konuralp Anısına Armağan*, C.II, 79-146.

İnternet Kaynakları

- karararama.yargitay.gov.tr
- www.kazanci.com